

SPREMNOSTI UDOMITELJA ZA BAVLJENJA UDOMITELJSTVOM I DOŽIVLJAJ VLASTITE ULOGE UDOMITELJA U SURADNJI S CENTRIMA ZA SOCIJALNU SKRB

SAŽETAK

U cilju osiguravanja kvalitetne udomiteljske skrbi za djecu te zadržavanja postojećih udomitelja sve se više pozornosti posvećuje čimbenicima povezanim s njihovim zadržavanjem u udomiteljskoj ulozi te kvaliteti odnosa sa stručnjacima sustava socijalne skrbi. Ciljevi rada su stoga, utvrditi: (1) povezanost obilježja udomljenog djeteta, percipirane pripremne faze udomiteljstva i njegova utjecaja na obitelj udomitelja, kvalitete kontakata s obitelji djeteta te stručne podrške sa spremnošću udomitelja za nastavkom bavljenja udomiteljstvom, (2) razliku između udomiteljske percepcije vlastite uloge u suradnji s CZSS-om s obzirom na percipiranu suradnju

¹ Doc. dr. sc. Maja Laklija, socijalna radnica, e-mail: maja.laklija@pravo.hr

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: veljača, 2011.
Prihvaćeno: rujan, 2011.
UDK 364.65-053.2:364.046.6

Maja Laklija¹
Pravni fakultet u Zagrebu
Studijski centar socijalnog
rada

Ključne riječi:
zadržavanje, udomiteljski
status, uloga, suradnja sa
stručnjacima.

i podršku od stručnjaka, stavove o udomiteljstvu, samopoštovanje, motive i dužinu bavljenja udomiteljstvom te podršku i (3) razliku u doživljaju spremnosti za nastavkom bavljenja udomiteljstvom s obzirom na percipiranu ulogu u suradnji sa stručnjacima. Uzorak istraživanja čini 279 udomiteljica. Veću spremnost za nastavkom bavljenja udomiteljstvom izražavaju udomitelji koji nisu srodnici udomljenom djetetu, imaju bogatije iskustvo udomiteljstva, koji su odgovarali za dijete koje udomljavaju duži niz godina te ženskog spola. Udomitelji koji se doživljavaju partnerima u suradnji s centrom izražavaju veće zadovoljstvo uslugama, mjerom uvažavanja njihovog mišljenje te podrškom centra, od onih koji se doživljavaju klijentima i davateljima usluga. Nadalje, »davatelji usluga« imaju izraženiju potrebu za smjericama/usmjeravanjem, emocionalnom i moralnom podrškom te izraženiji motiv iskustva djetinjstva/ udomiteljstva od »partnera«. Udomitelji koji se doživljavaju klijentima izražavaju nižu spremnost zadržavanja u udomiteljskoj ulozi od »partnera«. Dobiveni rezultati ukazuju na moguće aspekte unapređenja prakse udomiteljstva.

UVOD

U svijetu je zamijećen trend opadanja broja udomitelja, kao i smještajnih kapaciteta udomiteljskih obitelji, kako zbog brojnih socio-ekonomskih razloga (inflacija, niži životni standard, manja kvadratura stana, smanjene mogućnosti participacije na tržištu rada i sl.), tako i zbog strogih propisa za ostvarenjem udomiteljskog statusa (Morgan i Baron, 2011.; Sellick, 2011.). Situacija je slična i kod nas, iako udomiteljstvo u Hrvatskoj ima dugu tradiciju, ono se nije razvijalo u skladu s potrebama djece niti udomiteljskih obitelji. Tome u prilog govori činjenica da sve do 2007. godine udomiteljstvo nije bilo regulirano posebnima zakonom o udomiteljstvu (više u: Laklija, 2009.). Zbog potrebe da se osigura trajniji oblik smještaja i skrbi za djecu u udomiteljskoj skrbi te zadrže postojeći udomitelji, sve se više pažnje posvećuje promišljanjima o čimbenicima povezanim sa zadržavanjem udomitelja u udomiteljskoj ulozi (Lauver, 2008.; Morgan i Baron, 2011.; Sellick, 2011.). Sukladno tome, razumijevanje i identificiranje tih čimbenika integrativni je dio kreiranja uvjeta i politika za uspješnije zadržavanje obitelji u statusu udomitelja, kao i njihova poticanja i osnaživanja za udomljavanje svih kategorija djece (djece s teškoćama u razvoju, djece koja očituju probleme u ponašanju i sl.) (Maclay, Bunce i Purves, 2006.; Rhodes i sur., 2003.).

Visoka očekivanja udomitelja i nesigurnost ishoda udomiteljstva pa time i nagrade te podrške mogu dovesti udomitelja u situaciju da se dvoumi o nastavku obnašanja svoje uloge (Whiting i Huber, 2007.). Stoga je, iz perspektive ekološke teorije (Henderson i Scannapieco, 2006.), važno udomiteljima osigurati formalnu

grupnu podršku (stručnih timova pri centrima/zavodima za socijalnu skrb, specijaliziranih lokalnih/regionalnih centara za udomiteljstvo, mobilnih timova podrške i sl.), kao i tzv. mentorstvo u obliku individualne podrške udomiteljima, u cilju njihova osnaživanja. To je posebice važno u prvom razdoblju međusobne prilagodbe na relaciji udomitelj-udomljeno dijete, kao i kasnije tijekom procesa udomiteljstva (Whiting i Huber, 2007.; McBeath i Meezan, 2008.). Podrška može biti klasificirana kao intrinzična (unutarnja) i ekstrinzična (opipljiva) potpora. Intrinzična potpora udomiteljima od krucijalne je važnosti za zadržavanje udomitelja u toj ulozi te za osjećaj zadovoljstva udomitelja vlastitom ulogom, a uključuje otvorenu komunikaciju i razmjenu informacija između udomitelja i stručnjaka u institucijama/agencijama/zavodima koji se bave poslovima udomiteljstva (Rhodes i sur., 2003.; MacGregor i sur., 2006.; Shireman, 2009.). Nadalje, Maclay, Bunce i Purves (2006.) ističu važnost obitelji, prijatelja, kao i ostalih neformalnih oblika podrške koji trebaju biti popraćeni odgovarajućom profesionalnom i organizacijskom podrškom sustava skrbi te ostalim popratnim formalnim oblicima podrške. Osobito zato jer, kako navodi Gilligan (1996.), udomiteljstvo zbog svoje zahtjevnosti može izazvati tenzije u tim odnosima te narušiti do tada postojeću obiteljsku dinamiku i dnevnu rutinu udomiteljske obitelji. Sustav socijalne skrbi stoga ima obavezu, uz nadzor smještaja djeteta, osigurati i podršku djetetu, udomiteljima i biološkim roditeljima djeteta.

Rhodes i sur. (2001.) utvrdili su da su zadovoljstvo udomitelja i namjera za nastavkom vršenja udomiteljske uloge povezani s percepcijom inicijalne pripreme/edukacije i informiranja o udomiteljstvu, koja može dati osjećaj bolje pripremljenosti i podrške u suočavanju s poteškoćama udomljavanja. Način na koji se odvija inicijalno informiranje i pristup udomiteljima značajno će utjecati na formiranje stavova osobe prema udomiteljstvu te stručnjacima u centrima za socijalnu skrb (npr. koliko su brzo, nakon inicijalnog informiranja, uslijedili daljnji kontakti od strane centara, kako je tekla daljnja dinamika odnosa i dr.) (Shireman, 2009.). Isto tako, inicijalni će kontakt vrlo vjerojatno biti odlučujući i za njezino uključivanje u postupak dobivanja dozvola za udomiteljstvo djeteta, kao i kasniju percepciju svoje uloge kao udomitelja (Maclay, Bunce i Purves, 2006.).

Istraživanja pokazuju da su kvaliteta podrške i komunikacije od strane institucija/agencija nadležnih za udomiteljstvo, osjetljivost stručnjaka, ukazano povjerenje udomiteljima, uvažavanje njihovih sposobnosti i mišljenja te osjećaj prihvaćenosti kao člana tima u skrbi za dijete čije se mišljenje uzima u obzir, a sposobnosti potvrđuju povezane s njihovim zadržavanjem u udomiteljskoj ulozi (Rhodes i sur., 2001.; MacGregor i sur., 2006.; Shireman, 2009.). Kada udomitelji percipiraju da je podrška koju primaju adekvatna, pravovremena i dostupna u kriznim situacijama te da su oni vrijedni i uvažavani članovi tima, veća je vjerojatnost da će željeti nastaviti obavljati poslove vezane uz udomiteljstvo i obrnuto (Hudson i Levasseur, 2002.).

Veći se broj evaluacijskih studija (Sheldon, 2004.; McBeath i Meezan, 2008.; Pavolini i Ranci, 2008. i drugi) vezanih za rad stručnjaka u skrbi za djecu uglavnom temelji na deskriptivnom nabranju usluga i aktivnosti poduzetih od strane socijalnih radnika te uloženi materijalnih resursa. Howe (1997., prema Sheldon, 2004.) je istaknuo dvije kategorije u kojima socijalni radnik treba biti uspješan, a koje se odnose na dvije razine, tj. na razinu osobnih odnosa i razinu organiziranosti rada. Nalazi istraživanja (Sanchirico i sur., 1998.; Sheldon, 2004.; MacGregor i sur., 2006.; Rodger, Cummings i Leschied, 2006.; Shireman, 2009.) navode da je za kvalitetan »radni« odnos između socijalnih radnika i udomitelja važan osjećaj udomitelja da su pozitivno vrednovani i kao osobe i kao ravnopravni članovi tima koji participiraju u skrbi. Međutim, istraživanja pokazuju da je manji broj udomitelja bio uključen u proces planiranja skrbi za udomljeno dijete te donošenja odluka koje su se ticale skrbi o djetetu, tj. da su i oni sami bili pitani od strane stručnjaka o pitanjima vezanima za udomljavanje konkretnog djeteta (Maclay, Bunce i Purves, 2006.). Stoga, MacGregor i suradnici (2006.) smatraju da je prepoznavanje i uvažavanje uloge udomitelja jedan od ključnih čimbenika zadržavanja udomitelja u toj ulozi. Međutim, većina istraživanja (Killen, 2001.; Sheldon, 2004.) pokazuje da udomitelji imaju osjećaj kako su korisnici u sustavu socijalne skrbi.

Udomitelje treba promatrati kao partnere, ne kao klijente (Campbell, 2005.; Kirton, Beecham i Ogilvie, 2007.). Postmoderne koncepcije socijalnog rada te suvremene paradigmatičke promjene istaknule su važnost tog »partnerskog«, suradnog odnosa u kojem su socijalni radnik i udomitelj/biološki roditelj/dijete sugovornici u procesu stvaranja rješenja (Čaćinović Vogrinić i sur., 2007.). Takav odnos, prema autorima, omogućava i olakšava procese udomiteljstva jer sve uključene strane (udomitelji/udomiteljska obitelj, biološki roditelj, dijete i stručnjaci) ulaze u odnos iz pozicija sugovornika, a u razgovoru istražuju i stvaraju pomake u smjeru željenih konstruktivnih promjena. Suradni odnos tako postaje medij stjecanja iskustva poštovanja i njegovanja osobnog dostojanstva svih uključenih strana, uvažavajući pri tome da su u odnos uključene osobe na različitim pozicijama moći, osobe s različitim osobnim povijestima, iskustvima, kompetentnostima i različitim idejama o pojedinima aspektima te ishodima procesa udomiteljstva (Thomas, 2005.). Triseliotis, Sellick i Short (1995.) kao osobine koje socijalni radnik treba imati kao preduvjet za stvaranje uvjeta za suradnički odnos, navode: iskrenost, pouzdanost, razvijene vještine informiranja i educiranja udomitelja, empatiju, razumijevanje njihove pozicije i stresnosti udomljavanja te pružanje kombinirane praktične i moralne podrške. Nadalje, bitno je da socijalni radnik potiče dijalog između udomitelja i podržava njihovo članstvo u udrugama udomitelja kako bi se nastavilo unapređivanje standarda i pružanja profesionalnih usluga udomiteljstva. Grupe

udomitelja dobar su izvor podrške jer su svi članovi u istoj ulozi te mogu razumjeti jedni druge i jedni od drugih učiti (Redding, Fried i Britner, 2000.; Killen, 2001.; Morgan i Baron, 2011.). Praćenje i podrška, prema istoj autorici, trebaju biti organizirani na različitim razinama: na individualnoj razini – dijete, biološka obitelj i udomitelj te na razini cijele obitelji (biološke i udomiteljske) kao posebne jedinice. Pri čemu će broj posjeta stručnjaka varirati ovisno o kreiranom planu i dužini udomiteljskog smještaja te se s vremenom njegova učestalost može prorjeđivati. Slijedom navedenog, možemo zaključiti da su socijalni radnici posrednici, tzv. medijatori između udomitelja, udomljenog djeteta, biološke obitelji djeteta i sustava skrbi. Njihova uloga trebala bi biti uloga facilitatora i koordinatora tima za skrb o konkretnom djetetu te pružanje podrške (Metcalf i Humphreys, 2002.). Kada je riječ o organizacijama koje se bave udomiteljstvom, pravovremeni i točni odgovori na potrebe udomitelja od izuzetne su važnosti, posebno stoga što je jedna od glavnih zapreka u poduzimanju daljnjih akcija za dobivanje statusa udomitelja, kao i odustajanja od daljnjeg bavljenja udomiteljstvom, loš javni imidž sustava socijalne skrbi i nepovjerenje u socijalne radnike (Metcalf i Humphreys, 2002.). Nadalje, prema Metcalf i Humphreys (2002.), iskustvo poznavanja osobe koja se bavi udomiteljstvom ima važnu ulogu u informiranju potencijalnih udomitelja te time i »demistificiranju« što udomiteljstvo jest i koja je uloga udomitelja.

Mogući modeli odnosa udomitelja i sustava socijalne skrbi

Uvažavajući individualne razlike među udomiteljima, sukladno ranije prikazanim nalazima istraživanja, može se uočiti da se odnos sa sustavom socijalne skrbi razvija kroz nekoliko faza, kako je i prikazano na slici 1. (MacLay, Bunce i Purves, 2006.). Unatoč završenoj edukaciji za udomitelje, udomitelji ulaze u sustav udomiteljstva (I. faza) s osjećajem nepripremljenosti za novu ulogu i lišenosti podrške od strane sustava. Udomitelji u početku iskazuju potrebu za visokim stupnjem oslanjanja na sustav socijalne skrbi u vidu traženja podrške i uputa kroz učestale telefonske i licem-u-lice kontakte. U ovoj fazi razvoja odnosa udomitelji nastoje udovoljiti svim sugestijama danim od strane stručnjaka u sustavu socijalne skrbi te se prilagoditi svojoj novoj ulozi.

Slika 1. Nacrt konfliktnog modela odnosa udomitelja sa sustavom socijalne skrbi (Maclay, Bunce i Purves, 2006.)

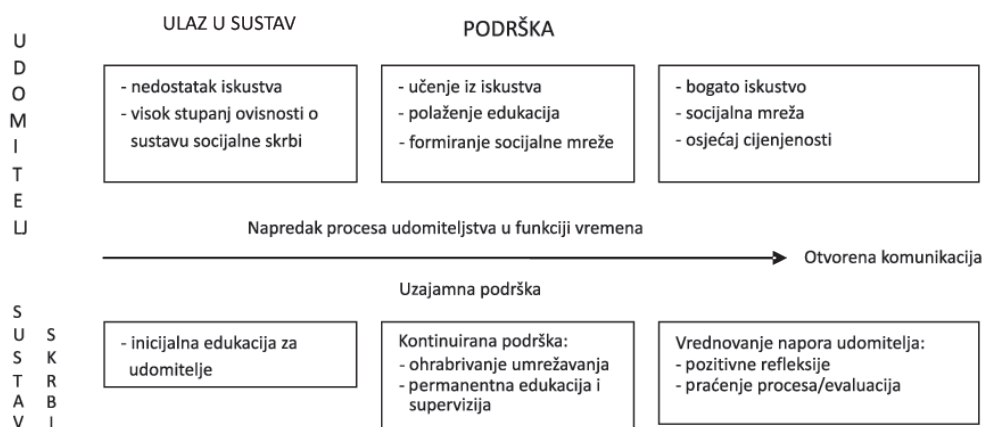

Prosječan udomitelj nije profesionalac koji posjeduje određene specifične vještine i znanja, već osoba koja obnaša ulogu »zamjenskog« roditelja. Međutim, zbog brojnih, ranije spomenutih promjena u obitelji i društvu, od udomitelja se zahtijeva da pružaju sve stručniju pomoć i podršku djeci s emocionalnim poteškoćama, problemima u ponašanju, djeci zaraženoj HIV-om, djeci s teškoćama u razvoju i sl. (George, Van Oudenhoven i Wazir, 2003.; Morgan i Baron, 2011.). Da bi uspješno izvršili svoju ulogu, udomiteljima su potrebni brojni oblici podrške, bilo formalne ili neformalne, profesionalne, socijalne i/ili osobne (Strozier i sur., 2004.; Maclay, Bunce i Purves, 2006.; Price i sur., 2008.; McBeath i Meezan, 2008.). Tu im podršku, unatoč realnom nedostatku resursa na strani udomitelja, stručnjaci nisu u mogućnosti pružiti u danom trenutku što utječe na kvalitetu skrbi. Kao rezultat toga, udomitelji stvaraju svoj vlastiti sustav podrške (tzv. faza opstanka) u kojem nedostatnu podršku od strane sustava nadomještaju tako što se oslanjaju na obitelj, prijatelje, susjedstvo, udomitelje poznanike i slično, te druge oblike profesionalne pomoći (liječnike, učitelje, pedagoge, psihologe i socijalne radnike). Stvaranje jedne takve profesionalne i osobne socijalne mreže podrške povećava vjerojatnost zadržavanja udomitelja u sustavu (Sinclair i sur., 2004.; Maclay, Bunce i Purves, 2006.), no ukoliko se ona ne uspije uspostaviti, može doći do napuštanja sustava od strane udomitelja (na slici 1. prikazano kao Izlaz 1.).

Kada udomitelji steknu vlastito iskustvo i izgrade svoju vlastitu mrežu podrške, postaju manje ovisni o sustavu socijalne skrbi (tzv. faza neovisnosti) te iskazuju veću nevoljkost u suradnji sa stručnjacima iz sustava s kojima dolaze u kontakt (Maclay, Bunce i Purves, 2006.). Udomitelji se u ovoj fazi premještaju iz pozicije sla-

bosti te nedostatka iskustva i znanja u poziciju snaga u odnosu sa sustavom. Nadalje, oni zahtijevaju da od strane sustava budu prepoznati kao osobe koje se profesionalno nose sa zahtjevima udomiteljstva, umjesto da ih se podcjenjuje i ignorira (Shireman, 2009.). Svijest o vlastitoj vrijednosti i snagama u vidu resursa te iskustva i znanja može dovesti do stvaranja partnerskog odnosa između sustava/stručnjaka i udomitelja. Suprotno, u slučaju osjećaja podcijenjenosti i nepodržavajućeg odnosa između udomitelja i socijalnih radnika, može doći do eskalacije sukoba i prekida udomiteljstva (Maclay, Bunce i Purves, 2006.). Tenzije između udomitelja i njemu nadležnog socijalnog radnika rastu u situacijama suprotstavljenih gledišta, interesa te potreba pojedinih strana. Kao rezultat tih tenzija, nastaje sukob koji se pokazuje kao neizbježan, ali ne nužno i negativan. Međutim, moguć je i drugačiji model odnosa udomitelja i sustava socijalne skrbi koji prikazuje slika 2.

Slika 2. Nacrt modela suradnje i podržavajućeg odnosa udomitelja i sustava socijalne skrbi (Maclay, Bunce i Purves, 2006.)

Prema ovom alternativnom modelu, sustav socijalne skrbi u mogućnosti je alocirati resurse kako bi podržao udomitelje u njihovoj ulozi, posebice u prvoj, kritičnoj (ulaznoj) fazi tijekom koje su udomitelji bez iskustva i imaju veliku potrebu za podrškom (Maclay, Bunce i Purves, 2006.). Ti će resursi nadalje biti iskorišteni za ohrabrivanje udomitelja da razviju svoju vlastitu mrežu podrške, kako bi bili samostalniji i manje ovisni o sustavu u kasnijim fazama skrbi. Sustav bi nadalje bio zadužen za organiziranje individualnih i grupnih konzultacija, grupa za podršku i vanjske supervizije, kako bi udomitelji mogli razmijeniti iskustva i učiti jedni od drugih, bez osjećaja da su prisiljeni oslanjati se isključivo na stručnjake npr.

nadležnog centra za socijalnu skrb (Barratt, 2002., prema Maclay, Bunce i Purves, 2006.).

Kontakti sa stručnjacima sustava socijalne skrbi, kako prikazani rezultati istraživanja pokazuju, mogu udomitelju omogućiti pravovremenu pomoć, bilo u razumijevanju djetetovih reakcija ili dobivanja sugestija za primjenu odgovarajućih strategija reagiranja na njih. Socijalni radnik također može predstavljati vezu između udomitelja i bioloških roditelja djeteta te može pomoći prilikom rješavanja konkretnih situacija (Thomas, 2005.). Interakcija između udomitelja i socijalnog radnika, bilo kroz individualni kontakt, grupni rad ili angažman u društvenim aktivnostima, stvara mogućnost za izgradnju mreža socijalne podrške udomiteljima, zadržavanje udomitelja u udomiteljskoj ulozi, ali i regrutaciju novih udomiteljskih obitelji kroz primjere dobre prakse u lokalnoj zajednici.

CILJEVI ISTRAŽIVANJA

1. Utvrditi povezanost obilježja udomljenog djeteta, percipiranog tijeka pripreme faze udomljavanja djeteta, percipiranog utjecaja udomiteljstva na obitelj udomitelja, percepcije kvalitete kontakata s biološkom obitelji udomljenog djeteta te percipirane stručne podrške sa spremnošću udomitelja da se i dalje nastave baviti poslovima udomiteljstva.
2. Utvrditi postojanje razlike između udomiteljske percepcije vlastite uloge u suradnji s centrom za socijalnu skrb s obzirom na percipiranu suradnju i podršku od strane stručnjaka centra za socijalnu skrb, stavove o udomiteljstvu, samopoštovanje, motive za postajanjem udomiteljima, dužinu bavljenja udomiteljstvom te percipiranu socijalnu podršku.
3. Utvrditi razlike u doživljaju spremnosti udomitelja za nastavkom bavljenja udomiteljstvom s obzirom na percipiranu vlastitu ulogu u suradnji sa stručnjacima centra za socijalnu skrb.

METODOLOGIJA

Uzorak ispitanika

Podaci su prikupljeni na uzorku od 279 udomiteljskih obitelji djece na području Republike Hrvatske. Prilikom uzorkovanja vođeno je računa o zastupljenosti udomitelja po regijama, kao i kategoriji udomiteljstva (udomiteljske obitelji koje

skrbe o djeci s teškoćama u razvoju, o djeci i mlađim punoljetnicima s problemima u ponašanju te o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi). Prosječna dob udomiteljica iz uzorka je 51,1 godine, njih 73% ima (izvan)bračnog partnera. Svaka četvrta udomiteljica je zaposlena, dok su najbrojnija grupa udomitelja umirovljenici (34%). U nešto više od polovice slučajeva udomiteljice imaju završenu srednju školu, dok njih 31,5% ima završen niži stupanj obrazovanja. Prosječan je broj godina bavljenja udomiteljstvom 8,9 godina, a udomiteljice se u prosjeku počinju baviti s udomiteljstvom u dobi od oko 42 godine. U nešto manje od 50% slučajeva udomiteljice udomljuvaju jedno dijete. U približno 50% slučajeva djeca su smještena u obitelj hitnim postupkom. Oko 44% udomiteljica poznavalo je dijete o kojem je preuzelo skrb. Većina je udomitelja osnovne informacije o djetetu dobila prije dolaska djeteta u obitelj, no njih 23,7% osnovne informacije zaprimilo je tek po njegovom smještavanju u udomiteljsku obitelj. Nešto manje od 50% udomitelja vidi se partnerom u suradnji s centrom za socijalnu skrb, dok se ostatak vidi u ulozi davatelja usluga (28%) ili klijenta (12%), dok se ostali nisu izjasnili.

Mjerni instrumenti

Kako bi se došlo do podataka o **tijeku pripremne faze udomljavanja konkretnog djeteta**, za potrebe ovog istraživanja konstruiran je poseban set pitanja (Laklija, 2009.), kojim su obuhvaćene sljedeće varijable: spol i dob udomljenog djeteta, srodnička veza s udomljenim djetetom (nisu u srodstvu=0, u srodstvu su=1), pripada li dijete u kategoriju djece s teškoćama u razvoju (ne=0, da=1), godina dolaska djeteta u obitelj udomitelja, dolazi li dijete iz istog grada/općine kao i udomitelj (ne=0, da=1), radi li se o planiranom ili hitnom udomljavanju (1=planirani, 2=hitno smještaj), jesu li udomitelji bili uključeni u proces planiranja skrbi za dijete (ne=0, da=1), postojanje kontakta s djetetom prije udomljavanja (ne=0, da=1), zadovoljstvo potpunošću zaprimljenih informacija pri udomljavanju djeteta (na Likertovoj skali od 5 stupnjeva 1 označava izrazito nezadovoljan, 5 izrazito zadovoljan).

Poseban set pitanja u ovom istraživanju odnosi se na propitivanje **kontakta s biološkom obitelji udomljenog djeteta**, odnosno postojanje kontakata djeteta s biološkom obitelji (1 označava nepostojanje, a 2 postojanje kontakta) te percepciju vlastitog iskustva kontakata s biološkom obitelji udomljenog djeteta gdje su udomitelji izražavali svoj stav na Likertovoj skali od 5 stupnjeva (1 označavao izrazito negativno, a 5 izrazito pozitivno).

Opći upitnik o udomiteljstvu kreiran za svrhu ovog istraživanja, sadrži sljedeće varijable: kako percipiraju svoju ulogu u suradnji s centrom za socijalnu skrb (1-klijent, 2-partner, 3-davatelj usluge), kako se osjećaju vezano za svoju ulogu u radu sa stručnjacima centra za socijalnu skrb (1-osjećam se nevažnim, 2-ponekad se osjećam kao važan član tima, 3-osjećam se punopravnim članom tima), kako udomitelji procjenjuju svoje zadovoljstvo koliko se njihovo mišljenje uzima u obzir od strane stručnjaka centra (na Likertovoj skali: 1 označava izrazito nezadovoljan, 5-izrazito zadovoljan) te koliko su zadovoljni podrškom od centra za socijalnu skrb (1-izrazito nezadovoljan, 5-izrazito zadovoljan).

Skala stavova o udomiteljstvu (*Attitudes toward Foster Parent Inventory*) autora Lekies, Yates, Crase i Stockdal (1998., prema Touliatos, Perlmutter i Straus, 2001.) sastoji se od 26 tvrdnji, koje se odnose na stavove udomitelja vezane uz dobrobit i potrebe djeteta u udomiteljstvu, osobne poteškoće, ograničenja i nagrade koje udomitelji mogu iskusiti, sustav podrške, edukaciju te financijski aspekt udomljavanja. Formiranju ukupnog rezultata prethodi transformacija odgovara na negativnim tvrdnjama (1, 3, 13, 17 i 22). Psihometrijski je utvrđeno postojanje četiriju subskala s pripadajućim česticama: subskale stavova udomitelja o identitetu udomitelja/o ulozi udomitelja uopće te sustavu udomiteljstva (čestice 3, 4, 8, 11, 15, 16, 17 i 20), vezane uz očekivanja od udomiteljstva (5, 7, 9, 19, 24 i 25), uz dobrobiti djeteta u udomiteljstvu (1, 13, 22 i 23) te subskale stavova o potrebi za smjernicama/usmjeravanjem (6, 10 i 12). Kako faktorskom analizom za pet čestica nije utvrđena značajnost niti na jednom faktoru (2, 14, 18, 21 i 26), one nisu uključene u daljnju analizu. Sudionici su istraživanja za svaku tvrdnju izražavali svoj stav na Likertovoj skali od 5 stupnjeva (1 označavao potpuno neslaganje, a 5 potpuno slaganje). Ukupan rezultat na pojedinoj subskali *formira se* sumiranjem *rezultata na pripadajućim česticama*. Viši rezultat označava pozitivnije stavove o udomiteljstvu. Cronbach α dobiven na česticama vezanima uz stavove o identitetu udomitelja u ovom uzorku iznosi 0,70, očekivanja od udomiteljstva 0,56, percipiranu dobrobit djeteta u udomiteljstvu 0,60 te potrebu za smjernicama/usmjeravanjem 0,66. Cronbach α na 21 čestici u ovom istraživanju iznosi 0,75.

Poseban je set varijabli sadržan u **Upitniku za procjenu motiva za udomiteljstvo** (Laklija, 2009.). Upitnik se sastoji od 20 čestica, od kojih svaka opisuje jedan od motiva. Od sudionika istraživanja tražilo se da na ljestvici od 1 do 5 procijene koliko je koji od motiva za postajanjem udomiteljem bio prisutan kod njih u procesu postajanja udomiteljima. Pri tome 1 označava »u potpunosti se ne odnosi na mene«, a 5 »u potpunosti se odnosi na mene«. Teorijski se raspon rezultata kreće od 0 do 100. Na temelju podataka dobivenih pri procjenjivanju motiva za bavljenjem udomiteljstvom rotiranom je faktorskom analizom tipa Varimax ekstrahirano pet faktora, s pripadajućim česticama: (1) Popunjavanje

osjećaja praznine u životu (tvrdnje: 11, 12, 15, 16 i 18, $\alpha=0,80$), (2) Altruistični motivi (3, 4, 13 i 14, $\alpha=0,56$), (3) Želja za djetetom-proširenjem obitelji (1, 2 i 9, $\alpha=0,59$), (4) Religijski i domoljubni motivi (19 i 20, $\alpha=0,85$), (5) Iskustvo djetinjstva i udomiteljstva (5, 7 i 8, $\alpha=0,46$). U potrazi za optimalnom strukturom, isključene su varijable 6 i 17. Naime, varijabla 6 je po sadržaju i značenju redundantna s varijablom 5, a varijabla 17 nema niti jednu značajnu saturaciju. Ukupan rezultat na pojedinoj subskali *formira se* sumiranjem *rezultata na pripadajućim česticama*. Veći rezultat na pojedinoj subskali označava jaču izraženost motiva.

Rosenbergova skala samopoštovanja (RSS) je skala koja sadrži 10 čestica na koje se odgovara na skali Likertovog tipa s pet stupnjeva (1=»smatram da je tvrdnja u potpunosti netočna« 5=»smatram da je tvrdnja u potpunosti točna«). Ukupan se rezultat ispitanika određuje kao zbroj procjena na česticama. Prethodno sustav bodovanja treba obrnuto bodovati za 2., 3., 4., 6. i 9. tvrdnju. Mogući raspon rezultata kreće se od 0 do 50. Viši rezultat odražava više samopoštovanje. Skalu je originalno konstruirao Rosenberg (1965., prema Lacković-Grgin, 1994.), a u formu skale Likertovog tipa adaptirao ju je Crandall. Cronbach α na uzorku udomiteljica u ovom istraživanju iznosi 0,74, što upućuje na vrlo dobru pouzdanost upitnika.

Skraćivanjem i prilagodbom originalnog Upitnika socijalne podrške autora Sarason i sur. (1983.) konstruiran je **Upitnik specifične socijalne podrške udomitelja**. Skupina varijabli u prilagođenom upitniku uključuje pitanja o učestalosti primanja emocionalne i moralne podrške, financijske, praktične pomoći te savjeta vezanih uz udomiteljstvo (1 označava »izrazito rijetko«, a 5 »izrazito često«). Mogući raspon rezultata za svaki pojedinačni oblik socijalne podrške kreće se od 0 do 55. Viši rezultat označava i veću dostupnost socijalne podrške.

Postupak provedbe istraživanja

Istraživanje je provedeno u sklopu UNICEF-ovog projekta »Svako dijete treba obitelj«. Prvi kontakt sa sudionicima istraživanja ostvaren je putem motivacijskog pisma u kojem je udomiteljima objašnjen cilj istraživanja te najavljeno da će biti kontaktirani od strane istraživačke agencije »Puls«. Po dobivanju pristanka za sudjelovanje, anketno je ispitivanje provedeno u prostorijama i vremenu koji su odgovarali udomiteljima. Ispunjavanje ankete u prosjeku je trajalo 100 minuta. Kako se poseban set varijabli u upitniku odnosi na proces udomljavanja konkretnog djeteta, udomiteljima je dana uputa da, u slučaju da udomljavaju više od jednog djeteta, odgovaraju na pitanja za ono dijete koje je zadnje udomljeno uz uvjet da se u kućanstvu nalazi barem tri mjeseca. Posebno je naglašena anonimnost i povjerljivost podataka kao i mogućnost odustajanja od sudjelovanja u istraživanju u bilo

kojem trenutku. Istraživanje je provedeno u skladu s etičkim načelima istraživanja u društvenim znanostima.

REZULTATI I RASPRAVA

Doprinos iskustva udomljavanja djeteta objašnjenju percipirane spremnosti udomitelja da se i dalje nastave baviti udomiteljstvom

Prvi problem istraživanja odnosi se na utvrđivanje doprinosa obilježja udomljenog djeteta, percipiranog tijeka pripremne faze udomljavanja djeteta, utjecaja udomiteljstva na obitelj udomitelja, percepcije kvalitete kontakata s biološkom obitelji udomljenog djeteta te stručne pomoći u objašnjenju spremnosti udomitelja da se i dalje nastave baviti poslovima udomiteljstva ($M=0,62$, $std=0,487$). U tu svrhu korištena je regresijska analiza. Prediktorske su varijable uvrštavane sukcesivno, kao zasebni blokovi prediktorskih varijabli. Nakon svakog bloka, testirana je promjena u prognozi kriterija.

Multipla korelacija između obilježja udomljenog djeteta (prediktora u prvom bloku) iznosi 0,585 (statistički je značajna uz razinu rizika $p<1\%$), a udio objašnjene varijance u kriteriju 34,3%. Kada se u model dodaju prediktori percepcije tijeka pripremne faze za udomljavanje djeteta, multipla se korelacija poveća i iznosi 0,591 ($p<1\%$), a udio objašnjene varijance u kriteriju je 35%. Dodavanjem prediktora percepcije utjecaja udomiteljstva na obitelj udomitelja multipla se korelacija poveća i iznosi 0,596 ($p<1\%$), što sada objašnjava 35,5% varijance. U četvrtom koraku dodavanjem prediktora percepcije kvalitete kontakata s biološkom obitelji udomljenog djeteta, multipla korelacija iznosi 0,607 ($p<1\%$), a udio objašnjene varijance 36,9%. Uključivanjem prediktora percipirane stručne pomoći, multipla korelacija iznosi 0,616 ($p<1\%$), dok je udio objašnjene varijance 38%. Promjena koeficijenta multiple korelacije u odnosu na R iz prethodnog bloka nije statistički značajna niti u jednom koraku. U konačnom je modelu, s uključenim svim blokovima prediktora, potvrđen doprinos prediktora koji su se pokazali značajnim i u zasebnim modelima.

Tablica 1. Doprinos prediktora (obilježja udomljenog djeteta, percipiranog tijeka pripremne faze udomljavanja djeteta, utjecaja udomiteljstva na obitelj udomitelja, kvalitete kontakata s biološkom obitelji udomljenog djeteta te stručne pomoći) objašnjenju **spremnosti udomitelja da se i dalje nastave baviti poslovnima udomiteljstva**

Prediktor	M	Std.	N	r	R ²	Ukupni F	F promjena	β	β u zadnjem koraku	r s kriterijem
Dob udomljenog djeteta	12,47	4,783	279	0,585	0,343	20,181**		-0,045	-0,032	-0,229
Spol udomljenog djeteta	0,50	0,501	279					0,102*	0,109*	0,064
Srodstvo s udomljenim djetetom	0,34	0,476	279					-0,320**	-0,295**	-0,499
Godina djetetova dolaska u obitelj udomitelja	2001,09	5,228	279					0,139*	0,138*	0,419
1. korak Dolazi li dijete iz istog grada/općine u kojoj se nalazi udomitelj	0,51	0,501	279					-0,067	-0,069	-0,244
Je li to bilo udomiteljju prvo udomiteljstvo djeteta	0,58	0,495	279					-0,219*	-0,194**	-0,422
Poteškoće u razvoju	0,32	0,468	279					-0,004	0,017	0,197
Planiranost smještaja/hitno udomljavanje	2,44	0,756	279	0,591	0,350	14,408**	,959	0,042	0,024	0,109
2. korak Uključenost u izradu Individualnog plana	0,13	0,340	279					0,038	0,029	0,135
Zadovoljstvo potpunosti zaprimljenih informacija	2,39	0,810	279					0,056	-0,004	-0,157
3. korak Kako je udomiteljstvo utjecalo na odnose u obitelji udomitelja	4,38	0,758	279	0,596	0,355	13,384**	2,396	0,079	0,075	0,152
Kontaktira li dijete s biološkim roditeljima	0,77	0,419	279	0,607	0,369	11,913**	2,818	0,095	0,097	0,156
4. korak Procjena udomitelja o vlastitom iskustvu kontakata s biološkom obitelji udomljenog djeteta	2,96	1,622	279					0,037	0,038	0,092
Koliko često kontaktira sa centrom za socijalnu skrb	2,85	1,539	279	0,616	0,380	10,730**	2,290	0,030	0,030	0,204
5. korak Percipirano zadovoljstvo udomitelja podrškom koju dobiva od CZSS-a/ vezano za pomoć oko problema/poteškoća s kojima se susreće	3,49	1,128	279					0,101	0,101	0,148

* p < 0,05

** p < 0,01

Rezultati pokazuju da su udomitelji, koji nisu u srodstvu s udomljenim djetetom, spremniji dalje se nastaviti baviti udomiteljstvom. Veću spremnost za nastavkom bavljenja udomiteljstvom izražavaju oni udomitelji kod kojih se ne radi o prvom udomiteljstvu, dakle udomitelji s bogatijim iskustvom udomljavanja, kao i udomitelji kod kojih je dijete smješteno duži niz godina te koji su u upitniku odgovarali za udomljeno dijete ženskog spola. Značajan doprinos ostalih zasebnih blokova prediktorskih varijabli (prediktori koji se odnose na percepciju tijekom pripremne faze za udomljavanje djeteta, utjecaja udomiteljstva na obitelj udomitelja te kvalitete kontakata s biološkom obitelji udomljenog djeteta) u objašnjenju spremnosti udomitelja da se i dalje nastave baviti udomiteljstvom nije utvrđen.

Praksa pokazuje kako srodničke udomiteljske obitelji postaju udomiteljima kada nastupi iznenadna krizna situacija, odnosno potreba za udomljavanjem djeteta s kojim su u srodstvu (Iglehart, 2004.). Za pretpostaviti je da ti isti udomitelji, da nije nastupila takva potreba, vjerojatno niti ne bi bili u statusu udomitelja. Sukladno tome, ne iznenađuje dobiveni rezultat, koji govori da u slučajevima srodničkog udomljavanja djeteta udomitelji izražavaju manju spremnost za nastavkom bavljenjem udomiteljstvom, usporedimo li ih s onima koji su odluku o bavljenju udomiteljstvom donijeli pod drugim okolnostima i iz drugačijih motiva. Istraživanja pokazuju da je intrinzična motivacija udomitelja u visokoj korelaciji s njihovim zadovoljstvom udomiteljstvom i zadržavanjem u njemu (MacGregor i sur., 2006.), budući da veću spremnost za zadržavanje u udomiteljskoj ulozi izražavaju udomitelji koji imaju dulje iskustvo bavljenja udomiteljstvom. Dobiveni rezultat možemo povezati s važnosti emocionalne veze, odnosno stvaranja odnosa privrženosti udomitelja s udomljenim djetetom te time i zadržavanja udomitelja u udomiteljskoj ulozi (Whiting i Huber, 2007.).

Kada govorimo o obilježjima udomljenog djeteta, utvrđeno je da se varijabla spola djeteta pokazala varijablom koja značajno doprinosi spremnosti udomitelja za zadržavanjem u statusu udomitelja. Pri tome udomitelji koji su u sklopu djela o udomljenom djetetu odgovarali za dijete ženskog spola izražavaju veću spremnost za zadržavanjem u udomiteljskoj ulozi. Važno je napomenuti da su u odgovorima udomitelja o populaciji udomljene djece podjednako zastupljena djeca oba spola te se svako drugo dijete nalazi u dobi od 7 do 14 godina i u prosjeku boravi u udomiteljskoj obitelji oko šest godina. Dobivene rezultate možemo dovesti u vezu s onima dobivenima u sklopu projekta »Mogućnosti unapređenja skrbi za djecu izdvojenu iz obitelji« koji pokazuju da odgajatelji u dječjim domovima percipiraju dječake kao one s kojima je potrebno više raditi jer oni na ponašajnoj razini pokazuju puno više od djevojčica (Ajduković i sur., 2003.). Djevojčice su sklonije tzv. internalizaciji problema, a dječaci eksternalizaciji. Iako je riječ o rezultatima dobivenim na populaciji odgajatelja, iste je s obzirom na njihovu socijalizacijsku

funkciju moguće dovesti u posrednu vezu po pitanju percepcije manifestiranog ponašanja udomljene djece. Možemo pretpostaviti da su dječaci zbog učestalijeg eksternalizacije od strane udomitelja percipirani kao zahtjevniji, problematičniji, neprilagođeni, a djevojčice mirnije i prilagođenije. Kako je sukladno tome, u skrbi za dječake, iz perspektive teorije socijalne razmjene, potrebno ulagati više resursa, dobiveni rezultat nije toliko iznenađujući. Na važnost percepcije resursa kojima udomitelj raspolaže u skrbi za udomljeno dijete ukazuju mnoga istraživanja (MacLay, Bunce i Purves, 2006.; Brown i Campbell, 2007.; Whiting i Huber, 2007.) Mogli bismo zaključiti da iskustvo pružanja udomiteljstva konkretnom djetetu potiče udomitelje na preispitivanje vlastitih resursa i sposobnosti da odgovore na te zahtjeve i potrebe, a na osnovi čega oni onda donose odluku o nastavku ili prestanku obnašanja udomiteljske uloge.

Razlike u percepciji vlastite uloge udomitelja u suradnji sa stručnjacima centara za socijalnu skrb

U cilju utvrđivanja postojanja razlike između doživljaja vlastite uloge udomitelja u suradnji s centrom za socijalnu skrb s obzirom na percipiranu podršku od strane stručnjaka centara, stavove o udomiteljstvu, samopoštovanje, motive za postojanje udomiteljem te percipiranu socijalnu podršku, korištena je diskriminativna analiza. Putem nje traži se maksimalno razlikovanje grupa ispitanika formiranih prema određenom kriteriju, na temelju jedne ili više funkcija deriviranih iz većeg broja varijabli. Zbog visoke korelacije varijable zadovoljstva podrškom s varijablom percipirane vlastite uloge u suradnji s centrom te u uvodnom dijelu istaknute važnosti percipirane podrške, varijabla percepcije vlastite uloge nije uvrštena u daljnju analizu. Kako bi se ipak utvrdila značajnost razlika u doživljaju spremnosti udomitelja za nastavkom bavljenjem udomiteljstvom s obzirom na percipiranu vlastitu ulogu u suradnji sa stručnjacima centra ista je zasebno testirana.

Tablica 2. Prikaz rezultata kanoničke diskriminativne analize

Funkcija	Karakteristični korijen	% varijance	Kanonička korelacija	Hi-kvadrat	df-broj stupnjeva slobode	Značajnost
1	0,312 ^a	69,7	0,487	91,229	38	0,000
2	0,136 ^a	30,3	0,346	29,119	18	0,047

Karakteristični korijen za funkciju 1 iznosi 0,312. Ona objašnjava 69,7% varijance razlika među skupinama, a kanonička korelacija iznosi 0,487. Funkcija 1

statistički je značajna uz manje od 1% ($\chi^2 = 91,229$; $df = 38$; $p < 0,01$). Karakteristični korijen za funkciju 2 iznosi 0,136, ona objašnjava 30,3% varijance razlika među skupinama, a kanonička korelacija iznosi 0,346. Funkcija 2 statistički je značajna uz manje od 5% ($\chi^2 = 29,119$; $df = 18$; $p < 0,047$).

Tablica 3. Aritmetičke sredine skupina na diskriminacijskim funkcijama

Kako udomitelji vidite svoju ulogu u suradnji s centrom za socijalnu skrb	Funkcija 1	Funkcija 2
1. Kao klijenta	-0,264	-0,870
2. Kao partnera	0,499	0,088
3. Kao davatelja usluga	-0,717	0,248

Dobiveni grupni centroidi, kao prosječni grupni rezultati na diskriminacijskoj funkciji, ukazuju na smjer razlikovanja skupina (tablica 3.). Iz niže priložene strukture kanoničke diskriminacijske funkcije (tablica 4.) može se vidjeti kolik je jedinstveni doprinos pojedine varijable diskriminaciji grupa, a s obzirom na koeficijente kanoničkih diskriminacijskih funkcija.

Za prvu su se funkciju statistički značajnima (uz uvjet $p > 0,3$) pokazale varijable: zadovoljstvo uslugama koje udomitelju pruža centar za socijalnu skrb (standardizirani koeficijent kanoničkih diskriminacijskih funkcija (kanonički R) je 0,470), stavovi o udomiteljstvu – potreba za smjernicama (kanonički R=-0,386), učestalost primanja emocionalne i moralne (kanonički R=-0,645) te praktične socijalne podrške (kanonički R=0,309). Za drugu su se funkciju značajnima ($p > 0,3$) pokazale varijable: zadovoljstvo mjerom u kojoj stručnjaci CZSS-a uzimaju u obzir mišljenje udomitelja u pitanjima vezanim za udomiteljstvo djeteta/djece (kanonički R=0,302), stavovi o udomiteljstvu – identitet udomitelja (kanonički R=0,504), stavovi o udomiteljstvu – očekivanja od udomiteljstva (kanonički R=-0,576), motiv za udomiteljstvom – iskustvo djetinjstva i udomiteljstva (kanonički R=0,349), učestalost primanja emocionalne i moralne socijalne podrške (kanonički R=0,371) kao i praktične socijalne podrške (kanonički R=-0,730) te socijalne podrške u obliku savjeta o udomiteljstvu (kanonički R=0,602).

Tablica 4. Strukture kanoničkih diskriminacijskih funkcija

	M	Std.	N	Min.	Max.	Funkcija 1		Funkcija 2	
						Kanonički R	Korelacije između funkcija i diskriminacijskih varijabli	Kanonički R	Korelacije između funkcija i funkcija i diskriminacijskih varijabli
Učestalost kontakata udomitelja s centrom za socijalnu skrb	2,85	1,539	279	0	5	0,147	0,201	0,122	0,310*
Zadovoljstvo uslugama koje udomiteljima pruža CZSS prema mjestu njihova prebivališta	3,65	1,017	279	1	5	0,470	0,661*	0,053	0,257
Zadovoljstvo mjerom u kojoj stručnjaci CZSS-a uzimaju u obzir mišljenje udomitelja u pitanjima vezanima uz udomiteljstvo djeteta/djece	3,59	1,137	279	1	5	0,187	0,556*	0,302	0,367
Zadovoljstvo podrškom koju dobivaju od CZSS-a vezano uz pomoć oko problema/poteškoća s kojima se susreću	3,49	1,128	279	1	5	0,123	0,581*	-0,048	-0,300
Stavovi o udomiteljstvu – identitet udomitelja	28,40	3,339	279	15	37	0,092	-0,067	0,504	0,362*
Stavovi o udomiteljstvu – očekivanja od udomiteljstva	21,50	3,984	279	7	30	-0,109	-0,190*	-0,576	-0,107
Stavovi o udomiteljstvu – dobrobit djeteta	14,49	2,446	279	8	20	0,014	-0,025*	-0,089	0,012
Stavovi o udomiteljstvu – potreba za smjernicama	11,03	2,788	279	3	15	-0,385	-0,308*	0,280	0,259
Samopoštovanje	44,80	5,027	279	29	50	-0,120	0,004	0,168	0,293*
Motiv za udomiteljstvom – popunjavanje osjećaja praznine	15,22	6,734	279	6	30	-0,072	-0,052	0,239	0,277*
Motiv za udomiteljstvom – altruistični motiv	18,35	2,554	279	7	20	0,048	0,074*	-0,130	-0,032
Motiv za udomiteljstvom – želja za djetetom/proširenjem obitelji	5,13	2,926	279	3	15	0,106	0,188*	-0,257	-0,082
Motiv za udomiteljstvom – religijski i domoljubni	4,23	2,733	279	2	10	0,261	0,254*	-0,039	0,003
Motiv za udomiteljstvom – iskustvo djetinjstva i udomiteljstva	7,38	3,147	279	3	15	-0,202	-0,089	0,349	0,425*
Koliko godina se udomitelj bavi udomiteljstvom	10,02	9,237	279	0	55	0,120	0,202*	-0,003	0,073
Učestalost primanja emocionalne i moralne socijalne podrške	4,38	4,689	279	0	24	-0,645	-0,336*	0,371	0,107
Učestalost primanja financijske socijalne podrške	5,66	5,268	279	0	40	0,023	-0,076*	-0,192	-0,020
Učestalost primanja praktične socijalne podrške	5,23	4,729	279	0	27	0,309	-0,018	-0,730	-0,140*
Učestalost primanja socijalne podrške u obliku savjeta o udomiteljstvu	2,85	1,539	279	0	5	0,218	0,029	0,602	0,169*

Tablica 5. Razlike među grupama udomitelja

		N	M	Std.	F-omjer	Razlike među grupama
Učestalost kontakata udomitelja s centrom za socijalnu skrb	G1 Kao klijenta	35	2,51	1,358	3,045*	
	G2 Kao partnera	129	3,19	1,555		
	G3 Kao davatelj usluga	77	2,90	1,438		
Zadovoljstvo uslugama koje udomiteljima pruža centar za socijalnu skrb prema mjestu njihova prebivališta	G1 Kao klijenta	35	3,40	0,914	17,290**	G1-G2** G2-G3**
	G2 Kao partnera	129	4,07	0,792		
	G3 Kao davatelj usluga	77	3,39	1,028		
Zadovoljstvo mjerom u kojoj stručnjaci centra za socijalnu skrb uzimaju u obzir mišljenje udomitelja u pitanjima vezanima uz udomiteljstvo djeteta/djece	G1 Kao klijenta	35	3,23	1,330	13,649**	G1-G2** G2-G3**
	G2 Kao partnera	129	4,02	0,875		
	G3 Kao davatelj usluga	77	3,39	1,066		
Zadovoljstvo podrškom koju dobivaju od centra za socijalnu skrb/regionalnih centara vezano uz pomoć oko problema/ poteškoća s kojima se susreću	G1 Kao klijenta	35	3,20	1,232	13,978**	G1-G2** G2-G3**
	G2 Kao partnera	129	3,93	0,937		
	G3 Kao davatelj usluga	77	3,27	0,982		
Stavovi o udomiteljstvu – identitet udomitelja	G1 Kao klijenta	35	27,46	4,017	2,283	
	G2 Kao partnera	129	28,43	3,328		
	G3 Kao davatelj usluga	77	28,90	2,882		
Stavovi o udomiteljstvu – očekivanja od udomiteljstva	G1 Kao klijenta	35	22,17	3,839	1,521	
	G2 Kao partnera	129	21,22	4,077		
	G3 Kao davatelj usluga	77	22,04	3,443		
Stavovi o udomiteljstvu – dobrobit djeteta	G1 Kao klijenta	35	14,49	2,215	0,026	
	G2 Kao partnera	129	14,47	2,494		
	G3 Kao davatelj usluga	77	14,55	2,463		
Stavovi o udomiteljstvu – potreba za smjernicama	G1 Kao klijenta	35	10,77	3,370	4,605**	G2-G3*
	G2 Kao partnera	129	10,81	2,719		
	G3 Kao davatelj usluga	77	11,94	2,341		
Samopoštovanje	G1 Kao klijenta	35	43,37	5,536	1,384	
	G2 Kao partnera	129	44,82	4,982		
	G3 Kao davatelj usluga	77	45,04	5,144		
Motiv za udomiteljstvom – popunjavanje osjećaja praznine u životu	G1 Kao klijenta	35	14,00	5,719	1,342	
	G2 Kao partnera	129	15,52	6,713		
	G3 Kao davatelj usluga	77	16,25	7,156		

M. Laklija: Spremnosti udomitelja za bavljenja udomiteljstvom i doživljaj vlastite uloge ...

		N	M	Std.	F-omjer	Razlike među grupama
Motiv za udomiteljstvom – altruistični motivi	G1 Kao klijenta	35	18,46	3,071	0,220	
	G2 Kao partnera	129	18,52	2,243		
	G3 Kao davatelj usluga	77	18,29	2,486		
Motiv za udomiteljstvom – želja za djetetom-proširenjem obitelji:	G1 Kao klijenta	35	5,09	3,109	1,417	
	G2 Kao partnera	129	5,26	2,944		
	G3 Kao davatelj usluga	77	4,60	2,214		
Motiv za udomiteljstvom – religijski i domoljubni motivi	G1 Kao klijenta	35	4,06	2,461	2,399	
	G2 Kao partnera	129	4,60	2,810		
	G3 Kao davatelj usluga	77	3,75	2,715		
Motiv za udomiteljstvom – iskustvo djetinjstva i udomiteljstva	G1 Kao klijenta	35	6,31	2,587	3,205*	G2-G3**
	G2 Kao partnera	129	7,38	3,098		
	G3 Kao davatelj usluga	77	7,94	3,435		
Koliko godina se udomitelj bavi udomiteljstvom	G1 Kao klijenta	35	8,09	6,683	1,602	
	G2 Kao partnera	129	9,53	6,993		
	G3 Kao davatelj usluga	77	8,03	5,145		
Učestalost primanja emocionalne i moralne socijalne podrške	G1 Kao klijenta	35	10,09	8,850	4,374*	G2-G3*
	G2 Kao partnera	129	8,67	8,119		
	G3 Kao davatelj usluga	77	12,58	10,855		
Učestalost primanja financijske socijalne podrške	G1 Kao klijenta	35	4,66	5,011	0,218	
	G2 Kao partnera	129	4,29	4,443		
	G3 Kao davatelj usluga	77	4,71	5,062		
Učestalost primanja praktične socijalne podrške	G1 Kao klijenta	35	6,40	5,094	0,327	
	G2 Kao partnera	129	5,61	5,723		
	G3 Kao davatelj usluga	77	5,61	4,722		
Učestalost primanja socijalne podrške u obliku savjeta o udomiteljstvu	G1 Kao klijenta	35	4,63	4,285	0,492	
	G2 Kao partnera	129	5,52	5,216		
	G3 Kao davatelj usluga	77	5,48	4,397		

S obzirom na varijablu učestalosti kontakata ispitanika s centrom za socijalnu skrb, F-omjer je statistički značajan uz razinu rizika $p < 5\%$. Međutim, nije utvrđeno statistički značajno postojanje razlike među grupama. Iako, aritmetičke sredine pokazuju da udomitelji koji se osjećaju partnerima u suradnji s centrom za socijalnu skrb češće kontaktiraju s njim (3,19), za razliku od onih koji se osjećaju davateljima usluga (2,90) i klijentima (2,51).

Usmjerimo li se na varijablu zadovoljstva uslugama koje udomiteljima pruža centar za socijalnu skrb prema mjestu njihovog prebivališta, F-omjer (17,290) je statistički značajan ($p < 1\%$). Utvrđeno je postojanje razlike među grupama G1-G2 te G2-G3. Aritmetičke sredine pokazuju da su sudionici istraživanja koji se osjećaju partnerima u suradnji s centrom za socijalnu skrb zadovoljniji uslugama centra (4,07), za razliku od sudionika koji se osjećaju klijentima (3,40) i davateljima usluga (3,39).

Kada promatramo razlikovanje među grupama s obzirom na varijablu zadovoljstva mjerom u kojoj stručnjaci centra za socijalnu skrb uzimaju u obzir mišljenje udomitelja u pitanjima vezanima uz udomiteljstvo djeteta/djece, F-omjer (13,649) je statistički značajan ($p < 1\%$). Utvrđeno je postojanje razlike među grupama G1-G2 te G2-G3, tj. da su sudionici istraživanja koji se osjećaju partnerima u suradnji s centrom zadovoljniji mjerom u kojoj se uzima u obzir njihovo mišljenje u pitanjima vezanima uz udomiteljstvo (4,02), za razliku od sudionika koji se osjećaju klijentima (3,23) i davateljima usluga (3,39).

Promatramo li varijablu zadovoljstva udomitelja podrškom koju dobivaju od centra za socijalnu skrb vezanu uz pomoć oko problema/poteškoća s kojima se susreću, F-omjer (13,978) je statistički značajan ($p < 1\%$). Utvrđeno je i statistički značajno postojanje razlike među grupama G1-G2 te G2-G3. Sudionici istraživanja koji se osjećaju partnerima u suradnji s centrom zadovoljniji su podrškom koju dobivaju od centra za socijalnu skrb, vezanom uz pomoć oko problema/poteškoća s kojima se susreću (3,93), za razliku od sudionika koji se osjećaju klijentima (3,20) i davateljima usluga (3,27).

Promatramo li razlikovanje među grupama s obzirom na varijablu stavova udomitelja o potrebama udomitelja za smjernicama, F-omjer (4,605) je statistički značajan ($p < 5\%$). Utvrđeno je i statistički značajno postojanje razlike među grupama G2-G3, na način da sudionici istraživanja koji se osjećaju davateljima usluga u suradnji s centrom za socijalnu skrb imaju izraženiji stav o potrebi udomitelja za smjernicama u udomiteljstvu (11,94), za razliku od onih koji se osjećaju partnerima (10,81).

Usmjerimo li se na varijablu motiva udomitelja za postajanjem udomiteljem, koji je vezan uz vlastito iskustvo djetinjstva i udomiteljstva, F-omjer (3,205) je statistički značajan ($p < 5\%$). Utvrđeno je i statistički značajno postojanje razlike među grupama G2-G3. Naime, sudionici istraživanja koji se osjećaju davateljima usluga u suradnji s centrom imaju izraženiji motiv za postajanjem udomiteljem, a koji je proizašao iz vlastitog iskustva djetinjstva i udomiteljstva (3,44), za razliku od sudionika koji se doživljavaju partnerima (3,09).

I kod varijable učestalosti primanja emocionalne i moralne socijalne podrške F-omjer (4,374) je statistički značajan ($p < 5\%$). Utvrđene su značajne razlike među

grupama G2-G3. Odnosno, sudionici istraživanja koji se osjećaju davateljima usluga u suradnji s centrom za socijalnu skrb učestalije primaju emocionalnu i moralnu socijalnu podršku (10,85), za razliku od sudionika koji se doživljavaju partnerima (8,12).

Možemo zaključiti da su u ovom skupu varijabli detektirani faktori koji doprinose razlikovanju pojedinih grupa udomitelja vezani uz percepciju vlastite uloge u suradnji sa stručnjacima centra za socijalnu skrb. Dobiveni rezultati ukazuju na kompleksnost interakcije pojedinih varijabli. Naime, udomitelji su vlastitu suradnju s centrima za socijalnu skrb procjenjivali na način da su isti definirali u terminima odnosa klijenta, partnera i davatelja usluga. Udomitelji se iz sva tri subuzorka međusobno ne razlikuju s obzirom na učestalost kontakata ispitanika s centrom za socijalnu skrb, stavove o udomiteljstvu vezane uz identitet udomitelja, očekivanja od udomiteljstva te stavove vezane za dobrobit djeteta u udomiteljskoj skrbi. Subuzorci se međusobno ne razlikuju niti s obzirom na iskazano samopoštovanje, dužinu bavljenja udomiteljstvom te motive za bavljenje udomiteljstvom.

Razlike su među subuzorcima najuočljivije s obzirom na percipirano zadovoljstvo udomitelja uslugama koje udomiteljima pruža centar za socijalnu skrb, pri čemu udomitelji koji se osjećaju partnerima u suradnji s centrom izražavaju veće zadovoljstvo uslugama, za razliku od udomitelja koji se osjećaju klijentima i davateljima usluga. Subuzorci se međusobno razlikuju i s obzirom na varijablu zadovoljstva mjerom u kojoj stručnjaci centra za socijalnu skrb uzimaju u obzir mišljenje udomitelja u pitanjima vezanima uz udomiteljstvo djeteta/djece, pri čemu udomitelji koji se osjećaju partnerima iskazuju veće zadovoljstvo mjerom u kojoj se njihovo mišljenje uzima u obzir u pitanjima vezanima uz udomiteljstvo, za razliku od udomitelja koji se osjećaju klijentima i davateljima usluga. Razlike su vidljive i s obzirom na percipirano zadovoljstvo udomitelja podrškom koju dobivaju od centra za socijalnu skrb vezanom uz pomoć oko problema/poteškoća s kojima se susreću. Utvrđeno je da oni udomitelji koji se osjećaju partnerima u suradnji s centrom izražavaju veće zadovoljstvo tom podrškom, za razliku od udomitelja koji se osjećaju klijentima i davateljima usluga.

Centar za socijalnu skrb u Hrvatskoj ima obavezu, uz nadzor smještaja djeteta, osigurati i podršku djetetu, udomiteljima i biološkim roditeljima djeteta. Učestalost kontakata između centara za socijalnu skrb i udomitelja ovisi o individualnom planu, potrebama uključenih strana i dužini udomiteljskog smještaja. S vremenom se njihov intenzitet može smanjiti, ali udomitelji trebaju biti svjesni da im je ta podrška dostupna (McBeath i Meezan, 2008.; Shireman, 2009.). Prema Maclay, Bunce i Purves (2006.), sustav socijalne skrbi u mogućnosti je alocirati resurse kako bi podržao udomitelje u njihovoj ulozi kako u prvoj kritičnoj (ulaznoj) fazi u kojoj su udomitelji bez iskustva i s velikom potrebom za podrškom, tako i kasnije tijekom

procesa udomljavanja. Kao što pokazuju rezultati ovog istraživanja, oko 15% udomitelja obraća se centru za socijalnu skrb u vezi udomljenog djeteta dva ili tri puta mjesečno, dok će se svaki drugi udomitelj obratiti centru za socijalnu skrb barem jednom u šest mjeseci. Kontakti s centrom u mjestu prebivališta udomitelja češći su nego kontakti s centrom u prebivalištu udomljenog djeteta, ukoliko ono dolazi iz drugog grada ili općine. Ove nalaze možemo povezati s rezultatima kvalitativne analize u okviru projekta »Mogućnosti unapređenja skrbi za djecu smještenu u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima«, koji su pokazali da udomitelji percipiraju nedovoljnu uključenost i brigu centara za socijalnu skrb u aktivnosti podrške udomiteljskim obiteljima, kao i da vezano uz suradnju sa sustavom socijalne skrbi, upozoravaju na probleme administrativne prirode (Kletečki Radović i Kregar Orešković, 2005.).

Udomitelji se u suradnji sa stručnjacima centara za socijalnu skrb u nešto manje od polovice slučajeva osjećaju partnerima, oko trećine davateljima usluga (servisom), dok svaki osmi udomitelj navodi da se osjeća klijentom. Međutim, kada ih se pita koliko se njihovo mišljenje uzima u obzir pri odlučivanju o pitanjima vezanima uz udomljeno dijete, podaci govore da se dvije trećine udomitelja po tom pitanju osjeća važnim članovima tima, dok se jedna trećina osjeća nevažnima. Sukladno tome, možemo zaključiti da što se udomitelji osjećaju važnijima u timu to se više vide partnerom, a manje davateljem usluga ili klijentom.

Kada promatramo razlike među grupama s obzirom na varijablu stavova udomitelja o udomiteljstvu, utvrđeno je postojanje razlika među grupama. Udomitelji koji se osjećaju davateljima usluga u suradnji s centrom za socijalnu skrb imaju izraženiji stav o potrebi udomitelja za smjernicama/usmjeravanjem udomljenog djeteta, usporedimo li ih s udomiteljima koji se osjećaju partnerima. Postmoderne koncepcije socijalnog rada te suvremene paradigmatičke promjene ističu važnost »partnerskog« suradnog odnosa u kojem su udomitelji jedni od aktivnih sugovornika i sustvaratelja rješenja promjena i pomoći (Čačinović Vogrinić i sur. , 2007.). Krenemo li od tog polazišta, logično je da partneri, koji percipiraju veći stupanj vlastite uključenosti u planiranje intervencije te važnosti vlastitog mišljenja u suradnji sa stručnjacima, imaju drugačije poimanje vlastite uloge i pokazuju bolje razumijevanje pozadine situacije udomljenog djeteta na osnovi dostupnijih informacija, od onih čija je uključenost slabija te i sami u suradnji sa stručnjacima centara očekuju smjernice, odnosno usmjerenja u skrbi.

Kada je riječ o motivima za postajanjem udomiteljima, razlike su među grupama utvrđene samo s obzirom na motiv koji je vezan uz vlastito iskustvo djetinjstva i udomiteljstva, pri čemu izraženiji motiv imaju oni udomitelji koji se osjećaju davateljima usluga u suradnji s centrom za socijalnu skrb, usporedimo li ih s udomiteljima koji se doživljavaju partnerima. Dobivene se rezultate može interpretirati u

vidu postojećeg iskustva udomitelja (pozitivnog/negativnog iskustva djetinjstva, poznavanja prakse udomiteljstva, npr. vlastiti roditelji udomitelja bili su udomitelji ili iskustva poznavanja udomitelja), na osnovi kojega oni retrogradno definiraju vlastita očekivanja od sustava socijalne skrbi i vlastitu ulogu u njemu danas. Za razliku od njih, udomitelji koji se doživljavaju partnerima, zbog većeg zadovoljstva i veće uključenosti u proces od strane stručnjaka te pretpostavke o manjem prethodnom iskustvu, na vlastitu ulogu i očekivanja gledaju prospektivno.

Kada je pak riječ o specifičnim oblicima socijalne podrške, utvrđeno je statistički značajno postojanje razlike među grupama jedino s obzirom na učestalost primanja emocionalne i moralne socijalne podrške. Emocionalnu i moralnu socijalnu podršku učestalije primaju, usporedimo li ih s udomiteljima koji se doživljavaju partnerima, oni udomitelji koji se osjećaju davateljima usluga u suradnji s centrom za socijalnu skrb. O važnosti je podrške udomiteljima već bilo govora, no ipak je važno skrenuti pažnju na rezultate o utvrđenim statistički značajnim razlikama među grupama koje upućuju na zaključak da partneri koji su zadovoljniji svojim statusom u manjoj mjeri primaju emocionalnu i moralnu podršku. Tome je vjerojatno tako jer oni sukladno svom stupnju zadovoljstva imaju manju potrebu za podrškom i potrebne resurse, zbog veće uključenosti, percipiraju dostupnijima, u odnosu na udomitelje koji se doživljavaju davateljima usluga.

Tablica 6. Razlike u doživljaju spremnosti udomitelja za nastavkom bavljenja udomiteljstvom s obzirom na percipiranu vlastitu ulogu u suradnji s centrom za socijalnu skrb

	N	M	Std.	F	df	p
Kao klijenta	35	0,43	0,502	5,573	2	0,004
Kao partnera	129	0,72	0,450			
Kao davatelja usluga	77	0,61	0,491			

Za testiranje razlika u spremnosti udomitelja da se nastave baviti udomiteljstvom s obzirom na percipiranu ulogu u suradnji s centrom korištena je ANOVA. Dobiveni rezultati (tablica 6.) pokazuju da postoji značajan efekt percepcije vlastite uloge u suradnji sa stručnjacima centra za socijalnu skrb na spremnost udomitelja da se nastave baviti udomiteljstvom u budućnosti. Post-hoc analizom (Scheffeo-vim testom) utvrđeno je da je najniži doživljaj spremnosti za zadržavanje u udomiteljskoj ulozi prisutan kod onih udomitelja koji se u suradnji sa stručnjacima osjećaju klijentima. Oni doživljaj spremnosti procjenjuju značajno nižim u odnosu na one udomitelje koji se osjećaju partnerima ($p < 0,01$), dok u ostalim kategorijama nema razlike. Dobiveni podaci potvrđuju ranije navedene nalaze istraživanja

(Sheldon, 2004.; MacGregor i sur., 2006.; Shireman, 2009.) koja govore o važnosti prepoznavanja i uvažavanja uloge udomitelja kroz suradnju sa stručnjacima centra za socijalnu skrb za njihovo duže zadržavanje u udomiteljskom statusu.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Razumijevanje doprinosa različitih čimbenika spremnosti udomitelja na zadržavanje u udomiteljskoj ulozi od iznimne je važnosti za planiranje intervencija, preveniranje negativnih ishoda udomiteljstva te zadržavanja udomitelja u udomiteljskoj ulozi. Prema dobivenim rezultatima, veću spremnost za zadržavanjem u ulozi udomitelja izražavaju udomitelji koji nisu u srodstvu s udomljenim djetetom, koji imaju bogatije iskustvo udomljavanja, kao i oni kod kojih se dijete nalazi duži niz godina te koji su u upitniku odgovarali za udomljeno dijete ženskog spola. U cilju utvrđivanja postojanja razlika među udomiteljima s aspekta percepcije vlastite uloge u suradnji s centrom za socijalnu skrb, možemo zaključiti da udomitelji koji se osjećaju partnerima izražavaju veće zadovoljstvo uslugama, mjerom u kojoj se uzima u obzir njihovo mišljenje u pitanjima vezanima uz udomiteljstvo te podrškom koju dobivaju od centra, za razliku od udomitelja koji se osjećaju klijentima i davateljima usluga. Nadalje, oni koji se osjećaju davateljima usluga imaju izraženiji stav o potrebi za smjernicama, izraženiji motiv vlastitog iskustva djetinjstva i udomiteljstva te učestalije primaju emocionalnu i moralnu socijalnu podršku za razliku od onih koji se osjećaju partnerima. Udomitelji koji se doživljavaju klijentima, u suradnji sa stručnjacima centra, spremnost zadržavanja u udomiteljskoj ulozi procjenjuju značajno nižom u odnosu na one koji se osjećaju partnerima.

Unatoč metodološkim ograničenjima mjerenih instrumenata u pogledu izračunavanja njegove unutarnje konzistentnosti (mali broj čestica po faktoru), hipotetski postavljenom modelu istraživanja te podložnost ispitanika davanju socijalno poželjnih odgovora, dobiveni rezultati ukazuju na moguća područja unapređenja udomiteljstva. Sukladno tome, učestalo naglašavanje važnosti podrške udomiteljima, kako u ovom, tako i u drugim istraživanjima, govori u prilog tome da je socijalnoj podršci (formalnoj i neformalnoj) potrebno posvetiti posebnu pozornost. Nadalje, sukladno suvremenim trendovima udomiteljske skrbi, ističe se potreba uključivanja udomitelja kao aktivnih članova tima u izradu tzv. Individualnog plana skrbi za potrebe djeteta u udomiteljstvu. Ovakvi istraživački nalazi govore i u prilog potrebi modifikacije prakse djelovanja centara/zavoda za socijalnu skrb kao i promjene percepcije udomitelja od strane stručnjaka koji bi ih trebali početi doživljavati partnerima, a ne korisnicima. Donošenjem novog Zakona o socijalnoj skrbi (2011.) predviđene su djelatnosti i nadležnosti centara za socijalnu skrb u području udomiteljske skrbi prilično široke. Međutim, za njihovo je kvalitetno obavljanje, a

ovdje prvenstveno treba spomenuti područje suradnje s udomiteljima i pružanja podrške istima, nužno unaprijediti postojeće metode i tehnike rada s jedne strane, a s druge strane zapošljavanjem stručnjaka (specijaliziranih za ovo područje) osigurati kvalitetniju skrb nego što je to slučaj u ovom trenutku. Osim toga, prepoznaje se važnost uloge i nevladinih organizacija u okviru kojih se organiziranim djelovanjem i suradnje udomitelja te stručnjaka stvaraju uvjeti za unapređenja brojnih aspekata i ishoda udomiteljske skrbi. U budućim bi istraživanjima posebnu pozornost trebalo posvetiti i onim udomiteljima koji su donijeli odluku o izlasku iz sustava skrbi.

LITERATURA

1. Ajduković, M., Sladović Franz, B., Kregar, K., Družić Ljubotina, O. & Kletečki, M. (2003). **Psihosocijalne potrebe djece u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima** – Završno izvješće znanstveno-istraživačkog projekta »Mogućnosti unapređenja skrbi za djecu izdvojenu iz obitelji«. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada.
2. Brown, J. D. & Campbell, M. (2007). Foster parent perceptions of placement success. **Children and Youth Services Review**, 29, 1010-1020.
3. Campbell, M. (2005). **Integrated and qualified: Workforce development for effective delivery of services to vulnerable children and young people, and those who care for them – policy drivers update**. Leeds: Skills for Care.
4. Čaćinović Vogrinčić, G., Kobal, L., Mešl, N. & Možina, M. (2007). **Uspostavljanje suradnog odnosa i osobnog kontakta u socijalnom radu**. Zagreb: Biblioteka socijalnog rada.
5. George, S., van Oudenhoven, N. & Wazir, R. (2003). Foster care beyond the crossroads, lessons from an international comparative analysis. **Childhood**, 10 (3), 343-361.
6. Gilligan, R. (1996). The foster carer experience in Ireland: Findings from a postal survey. **Child: Care, Health and Development**, 22 (2), 85-98.
7. Henderson, D. & Scannapieco, M. (2006). Ecological correlates of effective foster care. **Journal of Family Social Work**, 10 (1), 43-60.
8. Hudson, P. & Levasseur, K. (2002). Supporting foster parents: Caring voices. **Child Welfare**, 81, 853-877.
9. Iglehart, A. (2004). Kinship foster care: Filling the gaps in theory, research, and practice. **Children and Youth Services Review**, 26 (7), 613-621.
10. Killen, K. (2001). Smještaj djece izvan obitelji - odvajanje od roditelja i uspostava odnosa s novim skrbnicima. **Izdani: Zlostavljana djeca su odgovornost svih nas**. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć.

11. Kirton, D., Beecham, J. & Ogilvie, K. (2007). Still the poor relations? Perspectives on valuing and listening to foster carers. **Adoption & Fostering**, 31, 3, 6-17.
12. Kletečki Radović, M. & Kregar Orešković, K. (2005). Kvalitativna iskustva udomitelja. **Ljetopis studijskog centra socijalnog rada**, 9 (1), 67-88.
13. Lacković-Grgin, K. (1994). **Samopoimanje mladih**. Jastrebarsko: Naklada Slap.
14. Laklija, M. (2009): **Psihosocijalna obilježja udomitelja i iskustvo udomiteljstva djece**. Doktorska disertacija. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada.
15. Lauver, L. S. (2008). Parenting foster children with chronic illness and complex medical needs. **Journal of Family Nursing**, 14 (1), 74-96.
16. MacGregor, T. E., Rodger, S., Cummings, A. L. & Leschied, A. W. (2006). The needs of foster parents, a qualitative study of motivation, support, and retention. **Qualitative Social Work**, 5 (3), 351-368.
17. Maclay, F., Bunce, M. & Purves, D. (2006). Surviving the system as a foster carer. **Adoption and Fostering**, 30 (1), 29-38.
18. McBeath, B. & Meezan, W. (2008). Market-based disparities in foster care provision. **Research on Social Work Practice**, 18(1), 27-41.
19. Metcalfe, F. & Humphreys, C. (2002). Fostering action research and action research in fostering. **Qualitative Social Work**, 1 (4), 435-450.
20. Morgan, K. & Baron, R. (2011). Challenging behaviour in looked after young people, feelings of parental self-efficacy and psychological well-being in foster carers. **Adoption & Fostering**, 35 (1), 18-32.
21. Pavolini, E. & Ranci, C. (2008). Restructuring the welfare state: Reforms in long-term care in Western European countries. **Journal of European Social Policy**, 18 (3), 246-259.
22. Price, J. M., Chamberlain P., Landsverk, J., Reid, J. B., Leve, L. D. & Laurent H. (2008). Effects of a foster parent training intervention on placement changes of children in foster care. **Child Maltreatment**, 13 (1), 64-75.
23. Redding, R. E., Fried, C. & Britner, P. A. (2000). Predictors of placement outcomes in treatment foster care: Implications for foster parent selection and service delivery. **Journal of Child and Family Studies**, 9 (4), 425-447.
24. Rhodes, K. W., Orme, J. G. & Buehler, C. (2001). A comparison of family foster parents who quit, consider quitting, and plan to continue fostering. **Social Service Review**, 75, 84-114.
25. Rhodes, K. W., Orme, J. G., Cox, M. E. & Buehler, C. (2003). Foster family resources, psychosocial functioning, and retention. **Social Work Research**, 27 (3), 135-150.

26. Rodger, S., Cummings, A. & Leschied, A. W. (2006). Who is caring for our most vulnerable children?: The motivation to foster in child welfare. **Child Abuse & Neglect**, 30, 1129-1142.
27. Sanchirico, A., Lau, W. J., Jablonka, K. & Russell, S. J. (1998). Foster parent involvement in service planning: Does it increase job satisfaction. **Children and Youth Services Review**, 20, 325-346.
28. Sarason, I. G., Levine, H. M., Basham, R. B. & Sarason, B. R. (1983). Assessing social support: The social support questionnaire. **Journal of Personality and Social Psychology**, 52, 813-832.
29. Sellick, C. (2011). Independent fostering providers Predators or pioneers, partners or procured? **Adoption & Fostering Journal**, 35 (1), 33-43.
30. Sheldon, J. (2004). »We need to talk«: A study of working relationships between field social workers and fostering link social workers in Northern Ireland. **Child Care in Practice**, 10 (1), 18-36.
31. Shireman, J. F. (2009). **Improving children's experiences in foster care: Foster parent ideas. The forum on public policy**, 1-32. Preuzeto s: www.forumonpublicpolicy.com/spring09papers/archivespr09/shireman.pdf. (27. 6. 2011.)
32. Sinclair, I., Baker, C., Wilson, K. & Gibbs, I. (2004). **Foster children: Where they go and how they get on**. London: Jessica Kingsley Publishers.
33. Strozier, A. L., Elrod, B., Beiler, P., Smith, A. & Carter, K. (2004). Developing a network of support for relative caregivers. **Children and Youth Services Review**, 26, 641-656.
34. Thomas, N. (2005). **Social work with young people in care: Looking after children in theory and practice**. New York: Palgrave Macmillan.
35. Touliatos, J., Perlmutter, B. F. & Straus, M. A. (2001). **Handbook of family measurement techniques**. Volumes 1 – 3. Sage Publications, Inc.
36. Triseliotis, J., Sellick, C. & Short, R. (1995). **Foster care: Theory and practice**. London: Batsford.
37. Whiting, J. B. & Huher P. L. (2007). Significant stress and real rewards: The ecological and ambiguous experiences of foster parents. **Retational Child and Youth Care Practice**, 20 (2), 9-20.
38. Zakon o socijalnoj skrbi (2011). **Narodne novine**, 57/2011.

Maja Laklija

Faculty of Law

Department of Social Work

WILLINGNESS OF FOSTER PARENTS TO CONTINUE FOSTER PRACTICE AND THEIR PERSPECTIVE ON THE ROLE IN COOPERATION WITH SOCIAL CARE CENTRES

SUMMARY

In order to ensure quality foster care for children and keep the present foster parents, an increasing attention is paid to the factors related to maintaining their foster parents' role and to the quality of relationship with social care system professionals. Therefore the paper aims to determine: (1) the connection of the characteristics of the foster child, the perceived preparation phase of fostering and its influence on the foster family, the quality of contacts with the child's family and the professional support with the readiness of a foster parent to continue with the fostering practice; (2) the difference of the foster perception of the own role in cooperation with the social care centres regarding perceived cooperation and support of professionals, attitude toward fostering, self-respect, motives and length of fostering experience and support, and (3) the difference in perception of willingness to continue with fostering practice regarding the perceived role in cooperation with professionals. The sample consists of 279 foster mothers. A greater readiness to continue with the fostering practice is expressed by foster parents that are not relatives to the foster child, have more experience in fostering, that have been in charge of the foster child for a longer period of time and of female gender. Foster parents who see themselves as partners in cooperation with social care centres express greater satisfaction with services, the level to which their opinion is respected and the support of the social care centre than those that consider themselves clients and service providers. Furthermore, "service providers" to a greater extent require guidelines/instructions, emotional and moral support and exhibit a more expressed motive of childhood/fostering experience than "partners". Foster parents that see themselves as clients are less willing to maintain the foster role than "partners". The obtained data indicate some possible aspects of improvement of fostering practice.

Key words: maintaining, foster status, role, cooperation with professionals.